

Микола Перепелиця,

кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри оперативно-розшукової
діяльності та розкриття злочинів
Харківського національного університету
внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5066-0726>

Дмитро Бойчук,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри публічного та приватного права
Факультету права та міжнародних відносин
Київського університету
імені Бориса Грінченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2486-5776>

ОСОБЛИВОСТІ НАБУТТЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОСОБИ, ЗНИКЛОЇ БЕЗВІСТИ

Проведено правовий та науковий аналіз особливостей набуття правового статусу особою, зниклою безвісти. Розглянуто законодавчі, наукові визначення «особи, зниклої безвісти» та запропоновано власне визначення.

Ключові слова: особа, зникла безвісти; особа безвісно відсутня; особа, оголошена померлою; правовий статус особи; розшук осіб.

Бібл.: 12.

Перепелиця М., Бойчук Д.

Особенности приобретения правового статуса личности, пропавшей безвести

Провен правовой и научный анализ особенностей приобретения правового статуса личностью, пропавшей безвести. Рассматриваются законодательные, научные определения «личности, пропавшей безвести» и предлагается собственное определение.

Ключевые слова: личность, пропавшая безвести; личность безвестно отсутствующая; личность, объявленная умершей; правовой статус личности; розыск личностей.

Perepelycja M., Boychuk D.

Features of the legal status of persons, determining no safe

In the article the authors separately analyze the conceptual apparatus in the studied direction. The definitions of «missing person», «missing person», «deceased individual» are clarified.

It was found that the definition of the term «missing person» for a long period of time did not have proper consolidation. In the scientific literature and in the legislation it was possible to find close to this formulation. For the first time the statutory wording of the «missing person» is disclosed in the current Law of Ukraine «On the Legal Status of Missing Persons», adopted on July 12, 2018.

The authors in the article identify the difference between «missing person» and «missing person» because the concepts are at first glance similar. Attention is drawn to the fact that a person's unknown absence is established by a court decision, and such a decision is not required to recognize a missing person.

The authors found that acquiring the status of missing person allows her to subsequently acquire, through a court decision, the status of missing or declared deceased. According to the authors, the concept of «missing person», «missing person», «deceased person» are not identical, so the article offers their clarification definitions of these concepts.

It has been determined that a person may disappear under different circumstances. The article states that the current legislation identifies special types of «missing persons, taking into account the circumstances in which they may have disappeared.» The authors conclude that the legislation should take into account all circumstances in which persons may disappear. For example, a person may disappear due to their arrears, due to an exacerbation of a person's mental, psychological illness, memory loss, and more.

The authors, analyzing the legal status of the missing person, indicate that it acquires the missing status from the moment the applicant submits a statement about the disappearance of the unknown person and his search or by court

order. The statement on the fact of disappearance of the person of the unknown and his search shall be submitted to the relevant territorial body of the National Police of Ukraine. The article states that the bodies authorized for the search of persons who have been missing are the National Police of Ukraine and the units carrying out operational search activities, defined by the Law of Ukraine «On Operative Investigation Activity».

The authors selectively analyze the experience of some countries on the legal status of the missing person and conclude that international experience is useful for its use in Ukraine.

The authors of the article determined that national legislation did not catch the attention of foreigners and stateless persons. It is established that their acquisition of the status of missing person, if they have resided permanently or mainly in the territory of Ukraine, will be regulated by Ukrainian legislation.

The article establishes that the conclusion of international treaties by Ukraine allows to regulate important interstate relations in order to determine the procedure for acquiring a status of a missing person, since acquiring such status is required not only by citizens of Ukraine within our country or another, but also by foreigners residing in the territory of Ukraine.

Keywords: *person disappeared; the person is not missing; a person declared dead; legal status of a person; searching for people.*

Постановка проблеми. За статистикою останніх років у нашій державі збільшується кількість осіб, які зникають безвісти. Переважно причиною цього є загострення соціальних, економічних протиріч в умовах перебудови українського суспільства. На сьогодні залишається однією із важливих проблем державного значення – розшук таких осіб, встановлення їхнього місцезнаходження. Але і не на останньому місці є обов’язок держави визначити на нормативно-правовому рівні правовий статус особи, зниклої безвісти. Саме з цією метою та для підвищення ефективності пошуку зниклих безвісти, законодавцем 12 липня 2018 р. був прийнятий Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти», який вступив у силу 2 серпня 2018 р. На жаль, цей закон не працює повною мірою, хоча і минув уже цілий рік з часу його прийняття. З огляду на це проблема визначення належного порядку набуття такими особами правового статусу залишається відкритою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання визначення зміни або припинення майнових та особистих немайнових прав через визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою, окремі аспекти врегулювання правового статусу безвісно зниклих осіб у діяльності правоохоронних органів, правове регулювання процесу розшуку безвісно відсутніх осіб, питання визнання іноземців безвісно відсутніми чи оголошення їх померлими, криміналістичне забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвіснівідсутніх осіб, цивільно-правові наслідки оголошення фізичної особи померлою за законодавством України, судочинство у справах про визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою тощо, вже були предметом розгляду науковців, зокрема А. О. Кличкова, О. П. Снігерьова, І. М. Колошко, І. Гожій, І. Солончук, М. В. Зубова, В. С. Будкова, О. Я. Мазурок, В. Г. Бобко, Т. В. Корчак та інших.

Однак окремо питанню визначення особливостей набуття правового статусу особи, зниклої безвісти не було присвячено окремих наукових публікацій. Тому вважаємо, що ця проблема повною мірою не досліджена та потребує подальшого вивчення.

Метою статті є дослідження на основі аналізу нормативно-правових актів особливостей набуття правового статусу особи, зниклої безвісти, визначення теоретичних, законодавчих підходів до розуміння таких осіб.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі з’ясування особливостей набуття правового статусу особи, зниклої безвісти, постає нагальна необхідність паралельно проаналізувати понятійний апарат у досліджуваному напрямі. Тривалий період часу визначення «особи, зниклої безвісти» не мало належного закріплення. У науковій літературі та в законодавстві можна було зустріти близькі до цього формулювання. Так, «Юридична енциклопедія» за редакцією Ю. С. Шемшученко пропонує дефініцію – «безвісти пропалий» (особа, яка зникла раптово і місцеперебування якої невідоме) [1] та не дає чіткого розуміння цього терміна.

Цивільне законодавство пропонує такі терміни – «фізична особа безвісно відсутня», «фізична особа, оголошена померлою». Вважаємо, що слід з’ясувати розуміння кожного із цих формулювань.

Відповідно до ст. 43 Цивільного кодексу України фізична особа може бути визнана судом безвісно відсутньою, якщо протягом одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування. Порядок визнання фізичної особи безвісно відсутньою встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України [2].

Згідно зі 46 Цивільного кодексу України особа, оголошена померлою, – це оголошена на підставі рішення суду фізична особа: а) щодо якої у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її

перебування протягом трьох років; б) яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку – протягом шести місяців; в) яку можливо вважати загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру – протягом одного місяця після завершення роботи спеціальної комісії, утвореної внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; г) яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій. З урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу шести місяців. Фізична особа оголошується померлою від дня набрання законної сили рішенням суду. Порядок оголошення фізичної особи померлою встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України [2]. Законодавче визначення «особи, оголошеної померлою», на нашу думку, є зрозумілим та не викликає критики.

Вперше нормативне формулювання «особи, яка зникла безвісти» розкрито у чинному Законі України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти», прийнятому 12 липня 2018 року. Відповідно до вищезазначеного закону, особа, зникла безвісти, – це фізична особа, стосовно якої немає відомостей про її місцеперебування на момент подання заявником заяви про її розшук [3]. Вважаємо таке визначення прийнятним, але не повним. Так, у ньому чітко не вказано те, хто є особою-заявником. Лише в ст. 1 вищезазначеного закону, де визначено терміни, вказано: заявник – особа, яка подала заяву про розшук особи, стосовно якої немає відомостей про її місцеперебування [3].

Але в ст. 18 цього ж закону дається чіткий перелік осіб, які можуть бути заявниками про факт зникнення особи. Зокрема, заява може бути подана родичем такої особи, представником військового формування, органом державної влади, органом місцевого самоврядування, об'єднанням громадян або будь-якою іншою особою, якій стало відомо про зникнення. Також заява про розшук особи, зниклої безвісти, може бути подана Комісією з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, якщо вищезазначені особи звернулися до неї з повідомленням про зникнення особи [3]. Тобто заявником може бути як близький родич особи, зниклої безвісти, так і будь-хто інший.

Також у визначенні не вказано, протягом якого строку не має бути відомостей про місцеперебування особи. Натомість, у законодавстві наголошено, що особа вважається зниклою безвісти до моменту припинення її розшуку. Якщо особа, зникла безвісти, оголошена померлою, але її місцеперебування, місце поховання чи місцезнаходження її останків не встановлено, проведення розшуку такої особи не припиняється до встановлення її місцеперебування, місця поховання чи місцезнаходження її останків [3].

На нашу думку, слід розібратися із відмінністю між «особою, зниклою безвісти» та «особою, визнаною безвісно відсутньою», оскільки поняття на перший погляд схожі. Це питання дещо розкрито у ст. 44 Цивільного кодексу України, де йдеться про опіку над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, а також особи, зниклої безвісти, зокрема вказано:

1) на підставі рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою нотаріус за останнім місцем її проживання описує належне їй майно та встановлює над ним опіку;

2) за заявою заінтересованої особи або органу опіки та піклування над майном особи, зниклої безвісти, опіка може бути встановлена нотаріусом до ухвалення судом рішення про визнання її безвісно відсутньою [2].

Варто звернути увагу на другий пункт, де вказано, що опіка над майном особи, зниклої безвісти, може бути встановлена нотаріусом до ухвалення судом рішення про визнання її безвісно відсутньою. Тобто безвісна відсутність особи встановлюється рішенням суду, а для визнання особи, зниклої безвісти, такого рішення не потребується.

Важливим є те, що особа, зникла безвісти, в подальшому може бути визнана судом безвісно відсутньою або оголошена померлою, на що вказує ч. 3 ст. 4 ЗУ «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти»: «надання особі статусу зниклої безвісти не позбавляє її родичів або інших осіб права звернення до суду із заявою про визнання такої особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою у порядку, передбаченому законодавством» [3]. Тобто набуття особою статусу зниклої безвісти дає змогу в подальшому їй набутти, через рішення суду, статусу безвісно відсутньої чи оголошеної померлою.

Отже, на наш погляд поняття «особа, зникла безвісти», «особа безвісно відсутня», «особа, оголошена померлою» не тотожні. Пропонуємо своє уточнене формулювання цих термінів:

1) особа, зникла безвісти, – це фізична особа, про яку немає відомостей стосовно її місцеперебування на момент подання заяви заявником (близьким родичем, будь-ким іншим) про її розшук, опіка та піклування над майном якої встановлюється нотаріусом за заявою заінтересованої особи або органу опіки та піклування до ухвалення судом рішення про визнання її безвісно відсутньою;

2) особа безвісно відсутня – це визнана на підставі рішення суду фізична особа, щодо якої протягом одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування, а над її майном встановлена нотаріусом опіка;

3) особа, оголошена померлою, – це оголошена на підставі рішення суду фізична особа, щодо якої є підстави вважати, що вона загинула.

Особа може зникнути безвісти за різних обставин. У чинному законодавстві виділено спеціальні види «осіб, зниклих безвісти, враховуючи обставини, за яких вона могла зникнути», а саме:

– особа, зникла безвісти у зв'язку зі збройним конфліктом – особа, яка зникла безвісти в зоні збройного конфлікту під час проходження нею військової служби або за будь-яких інших обставин, що підтверджують факт перебування особи у цій зоні;

– особа, зникла безвісти за особливих обставин – особа, зникла безвісти у зв'язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, заворушеннями в середині держави або у зв'язку з надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру або іншими подіями, що можуть спричинити масову загибель людей [3].

У науковій літературі можна зустріти поділ осіб, зниклих безвісти, на категорії. Так, А. О. Кличков, до безвісти зниклих відносить: фізичних осіб (пересічних громадян), дітей, фізичних осіб-боржників [4, с. 171].

Окрему групу безвісти зниклих осіб у сучасних умовах становлять, на думку А. О. Кличкова, військовослужбовці, які поділяються на три категорії:

1) загиблі чи страчені в полоні, чиї тіла або залишаються на місці бою, або поховані часто в безіменних могилах;

2) перебувають у полоні «офіційних» структур сепаратистів або ж їх насильно утримують в інших незаконних збройних формуваннях;

3) перейшли на бік ворога або втекли із зони АТО, можуть переховуватись як на українській території, так і в інших країнах. Цю категорію осіб, як зазначає А. О. Кличков, зазвичай жодним чином не можна виявити, доки вони самі не дадуть про себе знати [4, с. 170].

На нашу думку, в законодавстві має бути враховано всі обставини, за яких можуть особи зникнути безвісти. Наприклад, особа може зникнути безвісти внаслідок появи у неї заборгованості, у зв'язку із загостренням в особи психіатричного, психологічного захворювання, внаслідок втрати пам'яті тощо. Тому доцільно на підставі вищевказаних обставин виокремлювати не лише спеціальні види «осіб зниклих безвісти», а й інші види таких осіб.

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» особа набуває статусу такої, що зникла безвісти, з моменту подання заявником заяви про факт зникнення особи безвісти та її розшук або за рішенням суду [3]. З вищезазначеного можна зробити висновок, що за рішенням суду особа набуває статусу такої, що зникла безвісти в разі визнання її безвісти відсутньою або оголошення померлою.

Заява про факт зникнення особи безвісти та її розшук подається до відповідного територіального органу Національної поліції України [3]. Перелік осіб, органів, які можуть звернутися із відповідною заявою, було вказано вище.

Варто звернути увагу на орган, який теж наділений правом звернення із заявою про розшук осіб – Комісію з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. У законодавстві вона згадується вперше. Це комісія є постійно діючим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України, що утворюється з метою забезпечення координації діяльності державних органів, уповноважених на облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти. Така Комісія була створена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 248-р «Про утворення Комісії з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин». Також відповідним нормативним документом визначено її персональний склад [5]. Але проблема на сьогоднішній час в тому, що Комісія не розпочала свою роботу.

До органів, уповноважених на розшук осіб, зниклих безвісти, належать Національна поліція України та підрозділи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, визначені Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» [3]. В Законі України «Про Національну поліцію» статтею 23 визначено, що поліція здійснює розшук безвісно зниклих осіб – це одне із її повноважень [6]. Відповідно до ст. 5 ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність», оперативно-розшукова діяльність здійснюється оперативними підрозділами: 1) Національної поліції – підрозділами кримінальної та спеціальної поліції; 2) Державного бюро розслідувань – оперативними, оперативно-технічними, внутрішнього контролю, забезпечення особистої безпеки; 3) Служби безпеки України – контррозвідкою, військовою контррозвідкою, захисту національної державності, спеціальними підрозділами боротьби з корупцією та організованою злочинністю, опера-

тивно-технічними, внутрішньої безпеки, оперативного документування, боротьби з тероризмом і захисту учасників кримінального судочинства та працівників правоохоронних органів; 4) Служби зовнішньої розвідки України – агентурної розвідки, оперативно-технічними, власної безпеки; 5) Державної прикордонної служби України – розвідувальним органом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону (агентурної розвідки, оперативно-технічним, власної безпеки), оперативно-розшуковими підрозділами відповідно спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону та його територіальних органів, підрозділами з охорони державного кордону органів охорони державного кордону та Морської охорони, забезпечення внутрішньої безпеки, забезпечення власної безпеки, оперативного документування та оперативно-технічними; 6) управління державної охорони – підрозділом оперативного забезпечення охорони виключно з метою забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона; 7) органів доходів і зборів – оперативними підрозділами податкової міліції та підрозділами, які ведуть боротьбу з контрабандою; 8) органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України; 9) розвідувального органу Міністерства оборони України – оперативними, оперативно-технічними, власної безпеки; 10) Національного антикорупційного бюро України – детективів, оперативно-технічними, внутрішнього контролю [7].

Законодавством встановлено, що проведення оперативно-розшукової діяльності іншими підрозділами зазначених органів, підрозділами інших міністерств, відомств, громадськими, приватними організаціями та особами забороняється [7].

М. В. Зубов зазначає, що початок розшуку безвісно зниклих осіб є підставою для відкриття кримінального провадження. Вчений стверджує, що якщо відомо, що особа безвісно відсутня, правоохоронні органи повинні відкрити кримінальне провадження за фактом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК України («Вбивство»), оскільки є доволі висока ймовірність того, що безвісно відсутня особа стала жертвою злочину [8, с. 41–42]. Однак, на думку таких учених, як О. П. Снігерьев та І. М. Колошко, не можна розглядати кожен випадок безвісно відсутньої особи як вчинений відносно неї злочин [9, с. 35]. Вважаємо, що вищезазначені науковці рацію та підтримуємо їхню позицію, оскільки така особа може спеціально ховатися від знайомих, рідних, кредиторів тощо.

Якщо вибірково проаналізувати досвід деяких країн, можемо побачити, що розшук осіб, безвісти зниклих, різниться. Так, у США в 2006 р. була створена національна пошукова електронна система NAMUS, яка містить файли про всіх зниклих, і ці файли перебувають у відкритому доступі. Користувач може сам шукати через систему зниклу людину за ознаками: зростом, кольором шкіри, статтю, віком, татуванням [4, с. 168].

Створення схожої системи пошуку, передбачено в Україні Законом України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» – це Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Проблемою на сьогодні залишається те, що такий Реєстр, як визначено у вищевказаному законі, не є загальнодоступним, інформація про осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, що міститься в Реєстрі, може надаватися родичам таких осіб, заінтересованим особам, заявнику, органам, уповноваженим на облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти, у межах та обсязі законодавством, на підставі запиту про надання інформації, поданого до Комісії з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин (ст. 15) [1]. Закон «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» вступив в силу ще 2 серпня 2018 року. Згідно з ним, вже у листопаді мав бути створений відповідний Реєстр. Втім, вимоги закону не реалізовані й досі. На сьогодні облік осіб, що зникли безвісти, веде відділ пошукової роботи Управління цивільно-військового співробітництва Міністерства оборони. Крім того, свої реєстри є в Міжнародного Комітету Червоного Хреста [10].

Генеральна прокуратура Мексики та Міністерство внутрішніх справ цієї країни створили спеціальний орган, який буде займатися роботою з пошуку зниклих безвісти людей. Так, створення нового відомства, спрямовано на те, щоб привернути до своєї діяльності експертів, які вже працюють над пошуком зниклих людей, щоб результати їхньої роботи не зникли. Крім того, влада Мексики має намір залучати до роботи родичів зниклих, тому що найчастіше вони у своїх розслідуваннях отримують набагато більше результатів, ніж урядові організації [4, с. 168].

В Іспанії зниклими безвісти займаються як державні, так і різні некомерційні організації та асоціації. Існує велика некомерційна державна асоціація «*Sosdesaparecidos*», яка допомагає в пошуку рідним і близьким зниклих. У своїй роботі асоціація співпрацює з усіма державними правоохоронними органами та службами безпеки, а також з організаціями з пошуку зниклих безвісти з Польщі, Великобританії, Італії, Швейцарії, Франції, Литви, Нідерландів [4, с. 169].

Цей та інший міжнародний досвід, на нашу думку, є корисним для використання його в Україні. Так, вважаємо, що для нашої держави було б доцільно перейняти досвід США та створити реєстр осіб, зниклих безвісти, вільний доступ до якого, мав би будь-хто, кому інформація з реєстру необхідна для професійної діяльності або для пошуку своїх рідних, близьких. Таким чином, вважаємо, що можна буде пришвидшити процес розшуку осіб, зниклих безвісти. Також, на нашу думку, для ефективної роботи з пошуку осіб, зниклих безвісти, в Україні, за прикладом Мексики, має бути розроблено та впроваджено «Програму з пошуку зниклих безвісти» в якій передбачити залучення до пошукових робіт їхніх родичів. Національній поліції України доцільно було б налагодити співпрацю із Іспанською некомерційною державною асоціацією «Sosdesaparecidos».

Національне законодавство не оминувало увагою іноземців та осіб без громадянства, якщо звернутись до Закону України «Про міжнародне приватне право», а саме: ст. 20, бачимо, що підстави та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою регулюються останнім із відомих особистих законів цієї особи [11]. В міжнародному приватному праві існують два підходи для визначення особистого закону фізичної особи: закон громадянства – означає застосування права тієї держави, громадянином якої є ця особа; закон місця проживання – означає застосування права тієї держави, де відповідна особа постійно чи переважно проживає. Якщо іноземець чи особа без громадянства постійно чи переважно проживали на території України та зникли безвісти, то визнання їх безвісно відсутніми або оголошення померлими на території України, буде регулюватися українським національним законодавством.

Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» також вказує, що іноземець чи особа без громадянства, яка зникла на території України, набуває правового статусу особи, зниклої безвісти, якщо така особа перебувала на території України на законних підставах [3].

На думку І. Гожій, І. Солончук, ст. 20 ЗУ «Про міжнародне приватне право» є логічною, оскільки інститути визнання особи безвісно відсутньою й оголошення її померлою можуть мати суттєві відмінності в законодавстві країн різних правових систем або можуть бути взагалі невідомі. Необхідно зазначити, що в законодавстві таких країн, як Австрія і Угорщина під час визначення права, яке підлягає застосуванню при визнанні фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою, також використовується колізійна прив'язка до останнього відомого особистого закону відсутнього. Так, відповідно до § 16 Указу Угорщини «Про міжнародне приватне право» визнання особи безвісно відсутньою й оголошення її померлою або встановлення факту смерті визначається правом, що було особистим законом безвісно відсутньої особи. Натомість ст. 41 Федерального закону Швейцарії «Про міжнародне приватне право» відносить питання оголошення безвісної відсутності до компетенції швейцарського суду за останнім відомим місцем проживання відсутньої особи, при цьому умови і наслідки оголошення особи безвісно відсутньою визначаються швейцарським правом [12, с. 139].

Із метою вдосконалення механізму правового регулювання міжнародних відносин для подальшого поглиблення співробітництва між державами, Україною укладаються двосторонні угоди. Так, однією із таких угод є Договір між Україною та Республікою Молдова про правову допомогу та правові відносини в цивільних та кримінальних справах. Відповідно до ст. 23 Договору, у справах про визнання особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою компетентним судом є суд тієї держави, громадянином якої була особа. Водночас слід зазначити, що суд іншої держави може оголосити іноземного громадянина померлим або встановити факт його смерті на підставі заяви осіб, права яких ґрунтуються на законодавстві тієї держави, яка має винести рішення [12, с. 139].

Вважаємо, що укладення Україною таких міжнародних договорів дає змогу врегулювати важливі міждержавні відносини щодо визначення порядку набуття особою статусу, зниклої безвісти, оскільки набуття такого статусу, потребують не лише громадяни України в межах нашої чи іншої держави, а й іноземці, які перебувають на території України.

Висновки. Отже, підсумовуючи вищевикладене, можемо констатувати, що:

- 1) визначення «особа, зникла безвісти», «особа безвісно відсутня», «особа, оголошена померлою» є різними дефініціями;
- 2) у Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» має бути внесено зміни, згідно з якими має бути визначено не лише перелік спеціальних видів «осіб, зниклих безвісти», а й враховано всі обставини, за яких особи можуть зникнути безвісти, та визначено інші види таких осіб;
- 3) особа набуває статусу такої, що зникла безвісти, з моменту подання заявником заяви про факт зникнення особи безвісти та її розшук або за рішенням суду;

4) набуття особою статусу зниклої безвісти дає змогу в подальшому їй набутти, через рішення суду, статусу безвісно відсутньої чи оголошеної померлою.

5) набуття іноземцем чи особою без громадянства статусу особи, зниклої безвісти, якщо вони постійно чи переважно проживали на території України, буде регулюватися українським законодавством.

Список використаних джерел

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / ред кол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Українська енциклопедія. 1998. веб-сайт. URL: http://leksika.com.ua/13500424/legal/bezvisna_vidsutnist (дата звернення: 24.07.2019).
2. Цивільний кодекс України: станом на 31 березня 2019 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
3. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти: Закон України від 12 липня 2018 р. № 2505-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 38. Ст. 280.
4. Кличков А. О., Окремі аспекти врегулювання правового статусу безвісно зниклих осіб у діяльності правоохоронних органів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Випуск 3. С. 166–171.
5. Про утворення Комісії з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 248-р. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/248-2019-%D1%80> (дата звернення: 24.07.2019).
6. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
7. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.
8. Зубов М. В. Правове регулювання процесу розшуку безвісно відсутніх осіб. *Право і безпека*. 2016. № 1 (60). С. 40–44.
9. Раскрытие умышленных убийств / под ред. проф. А. М. Бандурки. Харьков : Ун-т внутр. дел, 1996. 88 с.
10. Скачко І. Зниклі безвісти – закон, що не діє. веб-сайт. URL: <http://khpg.org/index.php?id=1555066354> (дата звернення: 24.07.2019).
11. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. Ст. 422.
12. Гожій І., Солончук І. До питання визнання іноземців безвісно відсутніми чи оголошення їх померлими. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. 2017. № 3 (25). С. 138–141.

References

1. Shemshuchenko, Ju.S. (Eds.). (1998). *Jurydychna encyklopedija* [Legal Encyclopedia]. Kyiv: Ukrainsjka encyklopedija. Retrieved from http://leksika.com.ua/13500424/legal/bezvisna_vidsutnist [in Ukrainian].
2. *Cyviljnyj kodeks Ukrainy* [Civil Code of Ukraine] (2003). *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy – Information from the Verkhovna Rada of Ukraine*, 40–44, 356 [in Ukrainian].
3. *Zakon Ukrainy «Pro pravovyj status osib, znyklykh bezvisty»* [Law of Ukraine «On the Legal Status of Persons Missing Missing»] (2018). *Vidomosti Verkhovnoji Rady – Information from the Verkhovna Rada*, 38 [in Ukrainian].
4. Klychko, A.O. (2017). *Okremi aspekty vrehuljuvannja pravovogho statusu bezvisno znyklykh osib u dijalnosti pravookhoronnykh orghaniv* [Separate aspects of settling the legal status of missing persons in the activity of law enforcement bodies]. *Naukovyj visnyk publichnogho ta pryvatnogho prava – Scientific Bulletin of Public and Private Law*, 3, 166-171 [in Ukrainian].
5. *Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro utvorennja Komisiji z pytanj osib, znyklykh bezvisty za osoblyvykh obstavyn»* [The Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On the Establishment of a Commission on Persons Missing Missing in Special Circumstances»]. (n.d.). [zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/248-2019-%D1%80). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/248-2019-%D1%80> [in Ukrainian].
6. *Zakon Ukrainy «Pro Nacionaljnu policiju»* [Law of Ukraine «On National Police»] (2015). *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy – Information from the Verkhovna Rada of Ukraine*, 40–41, 379 [in Ukrainian].
7. *Zakon Ukrainy «Pro operativno-rozshukovu dijalnistj»* [Law of Ukraine «On Operational and Investigative Activity»] (1992). *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy – Information from the Verkhovna Rada of Ukraine*, 22 [in Ukrainian].

8. Zubov, M.V. (2016). Pravove rehuljuvannja procesu rozshuku bezvisno vidsutnikh osib [Legal regulation of the search for missing persons]. *Pravo i bezpeka – Right and safety*, 1 (60), 40–44 [in Ukrainian].
9. Bandurko, A.M. (Eds.). (2009). *Raskrytie umyshlennykh ubyystv [Uncovering intentional murders]*. Khar'kov : Unyversytet vnutrenykh del [in Ukrainian].
10. Skachko, I. *Znykli bezvisty – zakon, shho ne dije [Missing Missing - Not Acting]*. (n.d.). khpg.org. Retrieved from <http://khpg.org/index.php?id=1555066354> [in Ukrainian].
11. Zakon Ukrainy «Pro mizhnarodne pryvatne pravo» [Law of Ukraine «About private international law»] (2005). *Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy – Information from the Verkhovna Rada of Ukraine*, 32, 422 [in Ukrainian].
12. Ghozhij I., Solonchuk I., (2017). Do pytannja vyznannja inozemciv bezvisno vidsutnimy chy ogholoshennja jikh pomerlymy [The question of recognizing foreigners is not missing or declaring them dead]. *Nacyonalnyj jurydycheskyj zhurnal: teoryja y praktyka - National Law Magazine: Theory and Practice*, 3 (25), 138–141 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 4.08.2019.